

PALOMA-podcast Ferdinand Garoff

Äänitteen kesto: 20 minuuttia

Litterointimerkinnot

K:	haastattelija
V:	vastaaja
sa-	sana jää kesken
(sana)	epävarmasti kuultu jakso puheessa tai epävarmasti tunnistettu puhuja
(-)	sana, josta ei saatu selvää
(--)	useampia sanoja, joista ei saatu selvää
, . ? :	kieliopin mukainen välimerkki tai alle 10 sekunnin tauko puheessa

K: Tänään meillä on täällä pitkän uran pakolaistyön parissa tehnyt ammattilainen. Kerrotko, kuka sä olet ja mitä sä teet työksesi?

V: Mun nimi on Ferdinand Garoff, mä olen psykologi ja psykoterapeutti Helsingistä. Oon työskennelly maahanmuuttajien kanssa noin vuodesta 2012, lähinnä Psykotraumatologian keskuksessa, joka on täällä Helsingin Diakonissalaitoksen puitteissa. Siellä tehdään tämmöstä sotatraumakuntoutusta ja kidutettujen kuntoutusta ja lasten ja nuorten kuntoutusta maahanmuuttajataustaisille aikuisille ja lapsille ja nuorille.

K: Mikä sai sut alun perin hakeutumaan töihin pakolaisten kanssa?

V: No se että on utelias muista kulttuureista, yrittää ymmärtää ihmisiä eri konteksteissa. Sitten siinä on toisaalta se, että siitä erilaisuudesta ja vieraudesta mun mielestä voi oppii tosi paljon, se

että ihmiset kokee ihan erilaisia juttuja muualla maailmassa, ja on muunlaisia asioita kun esimerkiksi psykologiassa täällä yleensä käsitellään Suomessa, ni niiden kanssa voi työskennellä. Ja mun mielestä se on erittäin mielenkiintosta.

K: Miten se erilaisuus näkyy psykologin työssä?

V: Esimerkiks tässä kohtaa, niin se mitä me koetaan esimerkiksi hyvinä hoitomuotoina tääl Suomessa, niin sehän voi olla semmosta joka käytännössä on täysin mahdotonta toteuttaa tai täysin vierasta jossain muussa maassa tai paikassa. Ja näin ollen se, että sit jos sieltä tulee joku tänne meille ja tarvitsee apua eri tavoin, niin ehkä nää menetelmät ja keinot jotka meillä täällä on, ne ei oo ne jotka ensimmäiseks ainakaan hänelle tulee mieleen, ja se yhteensovittaminen voi olla aika haastavaa siinä kohtaa.

K: Miten sä itse suhtaudut tähän kaikkeen erilaisuuteen, erilaisiin asioihin mitä sä kohtaat?

V: Mun mielest siit oppii paljon, siitä että asiat voi oikeesti olla hyvin erilaisia jossain muualla. Tietyllä tavalla se että se mihin ihmiset uskoo ja mikä on se todellisuus jossa toimitaan, niin se on yllättävän erilaista jossain kohtaa. Mä luulen, et jos puhutaan tämmösist kohtaamistilanteista, niin joskus aliarvioidaan sitä erilaisuuden astetta jossain mielessä. Ei oo tarkoitus sillä pelotella, mut se tarkoittaa vaan sitä et meil on oletusarvona semmosia uskomuksia jota me ei olla ikinä kyseenalaistettu, ja näin ollen sitten kohtaa jonkun joka tulee jostain muusta kontekstista, niin sitten siin tapahtuu se väärinkäsitykset sen takii, koska on semmosia asioita joita me ei edes ymmärretä et täs on näkemysero.

K: Ajatteletko sä sitten, et suomalaisten ammattilaisten pitäis opetella vaikka eri kulttuureista jotain asioita?

V: Mä luulen, että se ei oikein riitä. Toki se on hyvä jos on tutustunu, mut siin on niin isoja kulttuurisia eroja maiden sisällä ja uskonnollisia perinteitä ja kaikkee tämmöstä. Mä luulisin, et se on aika vaikeeta lukemalla sillä tavalla tutustua, et se on enemmänkin sen kohtaamisen kautta, joka tapahtuu sitten vastaanottotilanteis tai jossain muussa, niin pikkuhiljaa valkenee.

Ja sit ehkä olla herkkä sille, että nyt tapahtuu joku väärinkäsitys tässä. Mut ihan semmonen perusasennekysymys, että haluaa ymmärtää toista.

K: Okei, eli se on sit siit mindsetistä vähän kiinni?

V: Osittain ainakin joo. Ja se on tietysti kans ihan kyse siitä, että on oikeesti riittävästi aikaa työssään tehdä näit juttuja. Et jos on kauhee kiire, niin sit ei oo kauheesti myöskään aikaa ja mahdollisuutta yrittää ymmärtää toista välttämättä.

K: Mikä sit auttaa kohtaamisessa ihan täst kaikest erilaisuudesta huolimatta?

V: Mä sanosin, et se joka auttaa tommoses kohtaamisessa erilaisuudesta huolimatta on ehkä se, että semmonen tietty- no sekä tämmönen kunnioitus lähtökohtana, mut myös ihan ehkä jonkun verran uteliaisuutta on tietysti hyvä olla. Ehkä semmoset perusasiat siinä tilanteessa. Ja sitten, jos nyt ei oo kauheesti aikaa miettiä tai kohdata tai semmosta siinä yhdessä, niin sitten hoitaa ne asiat jotka siin on käsillä semmosella kunnioittavalla tavalla. Ja sitte jos tapahtuu jotain väärinkäsityksiä tai tapahtuu jotain yllättävää, niin sitten ehkä yrittää sitä mahdollisuuksien mukaan selvittää, jos on yhteistä kieltä, tai sitten myöhemmin ehkä selvittää, jos tulee joku tämmönen konflikti tai jotain muuta semmosta, jos ei oo yhteistä kieltä esimerkiks, jotain muuta kautta.

K: Oisko sul jotain käytännön neuvoo tohon erilaisuuden kohtaamiseen, et miten sen kans vois toimia tai miten sitä vois lähestyä?

V: Mä oon joskus käyttäny sitä metaforaa kulttuurisokista. Ja kulttuurisokki, voi ajatella et se syntyy ku itsellä on joku käsitys asioista ja sitten se toimiikin eri tavalla ku olettaa. Just kohtaamisissahan tätä voi käyttää tätä samaa ajatusta, et jos tapahtuu jotain yllättävää kohtaamistilanteessa, niin se on yleensä sen takia et meil on erilaiset käsitykset siitä mitä me ollaan tässä yhdessä tekemässä. Siinä kohtaa voi käyttää sitä ajatuksena, että jos on kyse siitä, että yrittää esimerkiks tarjota palvelua jollekin henkilölle ja tää nyt ei sitä ota vastaan semmosella odotetulla tavalla, niin sittenhän siinä on joku ristiriita näiden käsitysten välillä, et

mitä me ollaan tekemässä tai mitkä nää oletukset on. Siinä kohtaa jos on aikaa tai mahdollisuutta, niin yks tapahan lähtee selventämään sitä on se että mikä tää mun oletukseni on, että tässä ollaan tekemässä, ja mikä tän toisen henkilön oletus on siitä et mitä me ollaan tekemässä, ja sitten kattoo et mikä tää ristiriita on siinä tilanteessa. Vaihtoehtona voi olla joko tää että itsekseen pohtii että tämä henkilö tai tämä ryhmä toimii tällä tavalla ja ne tulee esimerkiks tänne meiän kirjastoon tekemään näitä asioita, eikä niitä mitä muut tekee. Toisaalta jos halua auttaa toista ihmistä, niin sitten siin voi pyrkiä selittämään semmosia asioita jotka meille esimerkiks on hyvin itsestäänselviä, et mitä täällä kirjastossa tehdään ja mitkä on oletukset siitä meidän käyttäytymisestä ja kaikenlaisia tämmösiä juttuja, siinä kohtaa yrittää toimia tämmösenä tiedonlähteenä tälle ihmiselle. Tämmösen kautta esimerkiks voi pyrkiä siihen vaikuttamaan. Et joko sillä tavalla, että sopeuttaa omaa toimintaa tai yksikön toimintaa siihen et miten nää ihmiset käyttäytyy, tai sitten yrittää muokata tai antaa neuvoja heidän käyttäytymiselle, että miten täällä kannattaa toimia.

K: Miten semmoset väärinkäsitykset, niin miten ne ihmisten välillä syntyvät?

V: Ehkä mä voisin sanoa silleen, et se väärinkäsitys ei välttämättä oo semmonen kauheen tietonen asia. Sehän voi olla vaan tämmönen, et ku sanotaan joku virkamies tai joku tämmönen on stressaantunut ja on paljon työtehtäviä, ja sitten tulee joku hänen luokse asioimaan ja tää on henkilö on kokenu esimerkiks jotain vaikeita kokemuksia aiemmin. Ja sitten koska se kohtaaminen ei oo täydellinen, sitten siin väärin tulkitaan siin tilanteessa, et tää henkilö, tää virkamies tai joku muu on rasisti tai ainakin pahantahtonen tai jotain muuta, et tulkitaan herkästi sillä tavalla, koska on aiempia kokemuksia siitä. Ja sitten se tilanne eskaloituu ja räjähtää käsiin, ja siitä nimenomaan ei synny sitä kohtaamista. Ehkä semmonen asia, nää väärinkäsitykset, ne ei välttämättä oo sitä että mul on tämmönen malli tästä asiasta, vaan se voi olla just nimenomaan siin vuorovaikutukses ku se syntyy, ihan vaan sen takia että nää käyttäytymismallit on hyvin erilaisia kun mihin on tottunut esimerkiks toisessa paikas tai kulttuurissa, tai toinen ihminen käyttäytyy eri tavalla ku itte on tottunu että ihmiset käyttäytyy.

K: Millasella asenteella sun mielest ois hyvä kohdata pakolainen? Ja jos se asenne on hyvä, niin johtaakse aina semmoseen hyvään lopputulokseen tai vuorovaikutukseen?

V: Tavallaan semmonen kunnioitus ja uteliaisuus voi olla hyvä lähtökohta. Mut myös semmonen ammatillisuus, ainakin jos on semmoses roolissa, niin muistaa myös sen, et mitä me ollaan tässä yhdessä tekemässä, että pitää myös sen pyrkimyksen mielessä. Se voi riittää aika pitkälle.

Jossain tilanteessa nää tietysti nää asiat ei välttämättä riitä, jos esimerkiks joku ihminen, jonka kohtaa, on hyvin voimakkaassa stressitilassa tai on hyvin vahva asenne itseä kohtaan, ihan vaan sen takia että missä roolissa itse on. Ja siinä kohtaahan tietysti voi olla hyötty sitte et joku muu ihminen joka voi siinä avustaa, voi olla joku tän toisen henkilön perheenjäsen tai voi ollu joku muu esimerkiks työyhteisössä joka tulee tukemaan tai jotain muuta tämmöstä. Et esimerkiks jos on saamassa vihat niskoilleen, niin se ei välttämättä ratkee sillä et on vaan utelias ja hyväntahtonen.

K: Jos on sit tämmönen tilanne mistä kerroit, et toinen on vaikka hirveen stressissä tai jotenki tosi tunteiden vallassa, niin miten sit sillon pitäs itse työntekijänä toimia?

V: Jos mietitään toisaalta ihmistä joka on kriisissä, niin siin kriisitilanteessahan on sillä tavalla, et sillon jos on hyvin stressaantunut tai näin, niin sillon ei oo kovin vastaanottavainen asiapitoselle tiedolle. Siin tilanteessa jos yritetään hoitaa jotain asiaa ja on tärkeää että ihminen ymmärtää mitä me ollaan tekemässä ja antaa esimerkiks hyväksynnän tai jotain muuta semmosta, niin sillon se on hyvin tärkeetä, et siin kohtaa pystyy luomaan ensin sen kontaktin ja rauhoittamaan sen ihmisen, niin siinä vaiheessa voidaan hoitaa se asia. Mutta samalla jos miettii toista puolta tästä, niin se että joku ihminen on kriisissä ja on kuitenkin jokin asia hoidettavana, niin voi olla tärkeetä se et ei unohda sitä mitä me ollaan yhdessä tekemässä siitä huolimatta. Koska se riski semmoses tilantees on se, et antaa sen tilanteen vaan viedä. Tärkeintä on pysyy ite rauhallisena, sanotaan nyt näin, ja sitten pyrkii tukee sitä toista.

K: Niinpä, et ite vaan on mahdollisimman rauhallinen. Sit joskus on kuullu myös semmosii tarinoita ja juttuja, et ihmiset ei ollenkaan tuu viranomaisten taholta kohdatuksi. Mistä se voi johtuu, ja sit toisaalta miten sitä voi ehkä estää?

V: Mä luulen, et suurimmalla osalla ihmisillä on kuitenkin hyvä kohtaamisen kyky. Mut etenkin jos on työssä jossa on paljon stressiä tai on kiirettä tai on itsellä kiireen tuntu tai ajatukset muualla, niin siinä on se riski, et se kohtaaminen ei tapahdu. Ja ehkä sillä tavalla vois ajatella, et just jos tietää et on tulossa semmonen, et kohtaa ihmistä joka tulee erilaisesta kulttuurista tai kontekstista, niin voi olla hyötty siitä, et ottaa pikkusen enemmän aikaa siihen että tsekkaa että missä me itse ollaan ja laittaa sen oman stressin syrjään niin että pystyy kohtaamaan siin tilantees. Et se vois ehkä olla semmonen yks ajatus.

K: Tuli mieleen, että varmaan näil pakolaisilla on tosi erilaisii kokemuksii viranomaisista heidän kotimaassaan ku meillä täällä Suomessa, niin voiks tällä olla vaikutusta siihen, et miten ne kohtaamiset syntyä?

V: Semmoset aikasemmat kokemukset voi vaikuttaa aika paljon siihen, että miten täällä Suomessa esimerkiks kokee tietyt tilanteet. Mä oon jonkun verran työskennelly opettajien kanssa, ja siinä kontekstissa on hyvin selkeetä se, että etenkin opettajien oppimiskokemukset on hyvin erilaisia kun monta kertaa maahanmuuttajien omat oppimiskokemukset. Tietysti nää käytännön on ihan erilaisia, saattaa olla että tää oppimisympäristö käytännössä monessa muussa maassa on ihan erilainen ku Suomessa, ja se että mikä esimerkiks opettajan rooli on ja miten opettajaan pitää suhteutua ja esimerkiks minkälaisia rangaistuksia saadaan käyttää tai ei saada käyttää. Niin täntyyppiset vaikuttaa esimerkiks tämmösiin oppimistilanteiden kokemuksiin hyvin eri tavalla. Esimerkiks saattaa olla niin, että oppilas tuntee olonsa turvattomaksi, koska meil on niin lempeät säännöt esimerkiks luokahuoneessa, koska on tottunu siihen, että opettajan tehtävä on pitää järjestystä ja rangaista ja näin pois päin, ku taas sitten täällä nyt ollaan siirtymässä ehkä semmoseen, että pyritään tämmöseen dialogisempaan oppimiseen ja kaikkeen tämmöseen. Täntyyppiset erilaiset näkemykse saattaa vaikuttaa siihen,

että miten tämmösis käytännön tilanteissa toimitaan. Toinen aspekti tästä on se, että tietysti meidän palvelujärjestelmä on suhteellisen neutraali, että monessa kontekstissa palvelut ja tämmöset on joko sen takana että tuntee oikeet ihmiset tai on sukua oikeille ihmisille tai sitten on että on varaa maksaa ylimäärästä rahaa jostain palveluista tai muuta tämmöstä. Siinä mielessä tää suomalainen järjestelmä, jossa meillä on neutraalia, eikä yleensä oo korruptiota, niin se saattaa olla aika vieras muuntaustasille ihmisille. Ja esimerkiks tää pyyteetön auttaminen tai joku tämmönen voi olla vähän hämmentävää aluks.

K: Millä tavalla?

V: Siinä heti herää kysymys, että mitä tämä ihminen haluaa minulta. Ja näin ollen tämmönen pyyteettömyys saattaa olla vähän vierasta myös. Siinä mielessä jos puhutaan suomalaisista vapaaehtoisista, jotka auttaa ihmisiä jotka on täysin eri kulttuuritaustaa ja ei oo sukua heille tai mitään, niin tää kysymys tämmösestä, et mitä etua he saavat, saattaa olla tämmönen, herättää aluks ainakin epäilystä.

K: Mä oon kuullu, et jotkut kokee vielä vuosienkin jälkeen sellasen tietyn valta-asetelman olemassaolon, et he eivät tuu kohdelluks tasa-arvosesti viranomaisten taholta. Mitä sä oot tästä mieltä?

V: Mä luulen, et on hyvin erilaisia kohtaamisia tietyllä tavalla, et onhan paljon semmosii, voi olla myös hyvin hierarkkisia kohtaamisia, jos nyt näin sanoo, joissa ne roolit on selvät, et niin mä ehkä ajattelin kuitekin. Monet kulttuurit on kuitenkin hierarkkisempia tai yhteiskunnat on hierarkkisempia ku suomalainen yhteiskunta. Ja näin ollen se oletusarvo voi myös olla se, että se kohtaaminen on hierarkkisempi kun täällä, esimerkiks just oppilaan ja opettajan kohtaaminen, ja näin ollen se voi tuntua turvallisemmalta joistakin. Ehkä ystävyyden merkki on sitten tämmönen tasavertasempi kohtaaminen, mut tietenkään kaikkien kohtaamisten ei tarvi sitä mallia seurata, ja se voi joillekin olla myös hämmentävää. Jos sanotaan näin, et jos on oikeesti olemassa valta-asetelma siinä tilanteessa, niin sen hämmentäminen tai hälventäminen voi joskus olla semmost hämmentävää sitte tälle ihmiselle.

K: Palataan viel hetkeks näihin tunteisiin, eli me ollaan puhuttu aika paljon tunteista. Mut mitäs sitte tapahtuu, jos työntekijällä itsellään herää jotain tosi voimakkaita tunteita? Et pakolaisten elämään liittyvät asiat saattaa olla sellasia, et ne herättää itsessä voimakkaita tunteita. Miten niitten kanssa pitäis olla?

V: Kun joku kertoo jotain vaikeeta tai kertoo vaikeita kokemuksia tai on itse voimakkaassa tunnetilassa, niin on tietysti hyvin normaalia, että itsessäkin herää tunteita. Se on myös tärkeä, koska sehän tavallaan on sitä samaistumista tai tämmöstä, se osottaa sen yhteisinhimillisyyden. Mut se ongelma joskus tämmösten voimakkaiden tunteiden kanssa on se, että ikään ku me käperrytään sitten itse niitten ympärille. Ja siinä saattaa sitte, et jos molemmat on omissa tunnemaailmoissa, niin sitten ikään ku se kohtaaminen siinä katkeaa tietyillä tavoin. Ja näin ollen se on tärkeä, että etenkin jos nää tunteet jotka itsellä herää on semmosia jotka liittyy omaan menneisyyteen tai omiin asioihin, niin sen kohtaamisen kannalta se on hyvä, että ne laittaa vähän syrjään ja orientoituu sen toisen tunteeseen. Helpoin asia minkä tässä tilanteessa voi tehdä on se, että jollain tavalla näyttää sen oman tunteen, tai sitten se että huomioi sen, että minusta näyttää että sinulla on tällainen tunne tai huomaan että sinussa tapahtuu jotain, tai jotain muuta semmosta. Koska se on nimenomaan joka osottaa sen, että minä näen että sinusta tuntuu pahalta esimerkiksi, ja se voi olla keino luoda se kontakti uudelleen, jos mä nyt näin sanoisin.

K: Hei hieno vastaus, kiitos tosi paljon. Onks sul viel jotain mitä sä haluat sanoo kohtaamisesta tai vuorovaikutuksesta?

V: Tässä on tärkeintä muistaa se, että jos kohtaamiset ei onnistu, niin se ei aina oo omaa vikaa. Ja mul on siitä esimerkki semmosesta miehestä, joka oli hyvin vaikeesti traumatisoitunu ja hän tuli mun vastaanotolle, ja mä oon tottunu siihen että mä pystyn yleensä tulemaan toimeen melkein kaikkien ihmisten kanssa jollain tavalla ja löydetään pikkuhiljaa semmonen yhteinen sävel. Mut tän miehen kanssa se oli täysin mahdotonta. Hän oli niin pelokas, että hän ei pystynyt olemaan siellä vastaanotolla mun kanssa. Mä en tarkalleen tiedä, mikä se syy siihen oli, se voi

olla sen takia et mul on parta tai et mä olen tumma tai vaan se yksinkertasesesti, että hän tiesi että mä oon psykologi ja näin ollen mä puhun vaikeista asioista. Että tää riitti hänelle, että se herätti niitä pelkomielikuvia. Näin ollen meiän tapaamiset ei sen jälkeen jatkunu. Hän jatko toki muilla työntekijöillä, mutta mun kanssa ei pystytty jatkamaan. Se on harmi, että tää kohtaaminen ei toteutunu, mut samalla siin on tärkeetä muistaa, että kaikki kohtaamiset ei kuitenkaan voi onnistua ja siitä ei kannata kantaa syyllisyyden tunteja.

K: Niinpä, et sä aattelet, et on tosi tärkeetä olla armollinen itselleen näis kohtaamisissa ja yrittää parhaansa. Hei mä kysyn viel yhteenvetona, et mitä kaikkee sä oot oppinu näiden vuosien aikana ku sä oot ollu pakolaisten kanssa?

V: No ehkä mä oon oppinu sen tosta työstä pakolaisten kanssa, että maailma on vähemmän turvallinen paikka ku minä ajattelin, näin se nyt vaan on. Samalla siihen liittyy se hyvin vahva semmonen eriarvosuus, et tavallaan se on turvattomampi joillekin ihmisille kun luulee, ja taas tietyllä tavalla jos on etuoikeutettu, niin se on kuitenkin suhteellisen turvallinen. Et siin on vähän tämmönen kysymyksenasettelu.

K: Toi on aika pysäyttävä asia. Mä kysyn sult viel lopuksi, et millasii toiveita sul on tulevaisuudelle?

V: No ehkä se on todettava, et maailmassa on aika paljon kärsimystä kaiken kaikkiaan. Jos sillein laajemmin toivoo, niin se että sitä kärsimystä nyt ei lisättäis tai että se jotenkin saadaan erilaisilla keinoilla vähennettyä. Niin se on ehkä semmonen laajempi toive. Ja sitten toinen, josta mä yritän kyllä itse pysyä aika tarkkana, on se että ei ota sitä liikaa sitä kärsimystä kantaakseen, pysyy joissain rajoissa, jos sen nyt näin sanoo.